

розвивальному; діяльнісно-розвивальному; комунікативному; фаховому; опануванні досвіду.

Моделювання системи роботи школи на засадах особистісно-орієнтованого підходу до організації навчально-виховного процесу, відбір найдоцільніших дидактичних засобів розвитку творчої компетентності учнів, раціоналізація навчального процесу – пріоритетне завдання біологічної освіти [1]. Для розвитку творчої компетентності школярів доцільним у процесі вивчення шкільного курсу біології використовувати систему «Дидактосервіс», що представлена сукупністю дидактичних завдань (опитування біля дошки, фронтальне опитування, біологічний диктант, вікторина, різномірні завдання для самостійної роботи, різномірні тести, та ін.), які доповнюють одне одного і представлені у вигляді дидактичних пакетів.

Особливості дидактичного пакету:

1. Зміст дидактичного пакету визначається характером навчального матеріалу.
  2. Форми, методи і засоби, що входять до складу дидактичного пакету, відповідають віковим особливостям школярів.
  3. Складові дидактичного пакету забезпечують формування таких розумових операцій, як аналіз, синтез, систематизація, абстрагування, індукція, дедукція.
  4. Завдання дидактичного пакету є варіативними та різномірними.
  5. Пакет забезпечує усвідомлення учнями взаємозв'язку природи і суспільства, формування єдиної природничо-наукової картини світу.
  6. Складові частини пакету відповідають принципам науковості, доступності, системності, послідовності та ін.
  7. Пакет створює умови для формування саморозвитку, самовдосконалення, саморегуляції та самореалізації школяра — його творчого розвитку.
  8. Зміст пакету забезпечує індивідуалізацію та диференціацію навчання.
  9. Структура дидактичного пакету відповідає новітнім, наукомістким технологіям [1].
- Систему «Дидактосервіс» упроваджено у навчально-виховний процес ряду загальноосвітніх навчальних закладів України (м. Полтави, Полтавської, Харківської, Запорізької області, та ін.).

Література

1. Митник О. Народження нестандартного уроку. / О. Митник // Народження нестандартного уроку – Початкова школа. – 1997. - № 12. – С. 11-13.
2. Пескун С. П. Формування творчості старшокласників у процесі вивчення курсу «Біологія 10 – 12». Система «Дидактосервіс». / С. П. Пескун – Полтава: АСМІ, 2005. – 170 с.
3. Сидорович М. Групова навчальна діяльність учнів на уроках біології. / М. Сидорович // Групова навчальна діяльність учнів на уроках біології – Біологія і хімія в школі. – 2004. - № 5. – С. 8-10.
4. Форми навчання в школі: Книга для вчителя / За ред. Ю.І.Мальованого. – К.: Освіта, 1992. – 160 с.
5. Яланська С. П. Розвиток творчості учасників навчально-виховного процесу при вивченні шкільного курсу біології / С. П. Яланська, О. О. Діденко, О. В. Зуб // Методика викладання природничих дисциплін у вищій і середній школі. XVII Каришинські читання : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. : зб. наук. пр., (Полтава, 27–28 трав. 2010 р.) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка / за заг. ред. проф. М. В. Гриньової. – Полтава, 2010. – С. 265–266.

РОЗВИТОК ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОГО МИСЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

*С.П. Яланська, А.А. Овчаренко
м. Полтава, Україна*

Сучасна загальноосвітня школа має на меті якомога якісніше навчати школярів, формуючи відповідні знання та вміння; виховувати їх, прищеплюючи загальнолюдські

цінності; розвивати природничо-наукове мислення, формуючи найефективніші способи розумової діяльності.

Важливе значення для реалізації навчальної й розвивальної функцій шкільної освіти має відображення тих діалектичних взаємозв'язків, які об'єктивно діють у природі й пізнаються природничо-науковими дослідженнями [2].

Інтеграція природничо-наукових дисциплін, яка спрямована на формування в учнів уміння встановлювати зв'язки між знаннями різних систем, закріплює не тільки взаємозв'язок, але й взаємопроникнення окремих навчальних предметів і сприяє системному й цілісному пізнанню світу, яке є однією з умов, що забезпечує розумовий розвиток учнів [3]. Тому вирішення проблеми розвитку природничо-наукового мислення школярів при вивченні дисциплін природничо-наукового циклу завдяки використанню пізнавальних навчальних завдань є досить актуальним та перспективним питанням психолого-педагогічної науки та шкільної практики.

У працях С.У. Гончаренка, М.В. Гриньової, І.Д. Зверєва, Л.Я. Зоріної, В. Р. Ільченко, Г.С. Калінової, Б.Д. Комісарова, А.М. М'ягкової, Л.В. Тарасова, А.Г. Хрипкової та інших вчених доведено, що розв'язання цих завдань шкільної природничо-наукової освіти потребує розробки проблеми формування цілісної системи знань про живу природу.

Розвиток мислення учнів може здійснюватися лише в процесі активної розумової діяльності з вирішення проблем; саме при навчанні природничо-наукових дисциплін існує принципова можливість організувати продуктивну діяльність такого роду, тому що міжпредметну інтеграцію, що закладена як прийом розумової діяльності, можна розуміти також як систему синтезу й узагальнення при розв'язуванні пізнавальних задач [3].

Різні науковці виділяють ознаки й властивості природничо-наукового мислення:

- 1) уміння спостерігати, аналізувати й пояснювати дані спостережень, відокремлювати істотні факти від несуттєвих;
- 2) уміння проводити експеримент, пояснювати й оформляти результати;
- 3) усвідомлення етапів циклу пізнання: дослідні факти – гіпотеза – експеримент – висновки й уміння здійснювати пошук на кожному етапі циклу;
- 4) розуміння структури теоретичних знань: побудова на основі дослідних даних теоретичної моделі, знаходження зв'язку між якісною й кількісною сторонами явищ, одержання висновків і наслідків;
- 5) уміння виділяти головне в складних явищах, аналізувати й узагальнювати матеріал [1;2;3].

Для розвитку природничо-наукового мислення школярів доцільним у процесі вивчення шкільного курсу біології використовувати систему «Дидактосервіс», що передбачає системне та послідовне застосування дидактичних пакетів при вивченні природничих дисциплін.

Дидактичний пакет – це методичний матеріал, що являє собою систему завдань різного рівня для формування природничо-наукової мислительної діяльності учнів, глибокого розуміння і засвоєння ними основ шкільного курсу природничої дисципліни. Завдання дидактичного пакету за змістом носять традиційний та нетрадиційний характер. Зміст дидактичного пакету представлений складовими – дидактичними одиницями. Дидактична одиниця – це завдання, що спрямоване на активізацію пізнавальної діяльності школярів й може бути різних рівнів складності (опитування біля дошки, фронтальне опитування, біологічний диктант, вікторина, різномірівневі завдання для самостійної роботи, різномірівневі тести, та ін), які варто використовувати комплексно, в залежності від педагогічної ситуації.

Систему «Дидактосервіс» упроваджено у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів м. Полтави, Полтавської, Харківської, Запорізької областей.

Література

1. Бугай О. В. Залучення школярів до науково-дослідницької роботи на уроках

біології. / О. В. Бугай // Біологія. – 2005 – с. 20–22.

2. Клименко А. В. Проектная деятельность учащихся / А. В. Клименко, О. А. Подколзина // Дайджест педагогічних ідей та технологій: Школа-парк. – 2003. – № 4. – С. 45–49.

3. Пескун С. П. Формування творчості старшокласників у процесі вивчення курсу «Біологія 10 – 12». Система «Дидактосервіс». / С. П. Пескун – Полтава: АСМІ, 2005. – 170 с.

ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ ДНЗ «ПОЛТАВСЬКИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ» ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

*М.В. Гриньова, А.В. Барбінова
м. Полтава, Україна*

Майбутнє інституту сім'ї значною мірою залежить від сучасної молоді. Сучасне виховне середовище, у якому формується молодь як громадянин і особистість, не дає чітких орієнтирів на сім'ю та формування сімейних цінностей. Загальновідомо, що діти-сироти є найбільш вразливою групою населення. Випускники інтернатних закладів не мають належного рівня життєвої компетенції, не готові до життя в суспільстві. Однією з проблем випускника інтернатного закладу, який продовжує навчання в професійно-технічному закладі, є питання господарювання і створення міцної, дружньої сім'ї, здатної всебічно виховувати своїх дітей.

Підготовку молоді до сімейного життя можна визначити як передачу молоді необхідної кількості знань та навичок відносно всіх аспектів сімейно-шлюбного життя: міжособистісних та рольових стосунків, організації домашнього господарства, питань догляду та виховання дітей, статевого виховання. Зауважимо, що підготовка до сімейного життя – це частина загального процесу формування особистості, її соціальної адаптації.

Звернення до історії засвідчує, що окремі питання сімейно-шлюбних відносин привертали увагу мислителів, які жили і працювали в сиву давнину. Серед них передусім слід назвати Платона, Аристотеля, Ф.Бекона, Ж.-Ж. Руссо, І.Канта. Проте ознак предмета комплексного аналізу сім'я вперше набуває лише в Е.Гегеля, який у межах своєї «Філософії права» дійшов висновку, що сім'я – це складне і багатомірне утворення, основними системоутворюючими моментами якого є шлюб, власність і діти.

Проте, інститут сім'ї завжди викликав інтерес фахівців різних наукових напрямів, але особливо зросла зацікавленість проблемами сім'ї в ХХ ст. Це було пов'язано з кардинальними змінами, що відбувалися в економічній та соціокультурній сферах життя суспільства, які впливали на життєдіяльність людини.

Сім'я є одним з найдавніших соціальних утворень в суспільстві, що виконує низку соціально значущих функцій. Залежно від пріоритетів того чи іншого суспільства, періодів історичного розвитку, змінювався як характер виконання сім'єю певних функцій, так і їхня ієрархія. Проте сім'я відрізняється специфічними функціями, що притаманні їй на всіх етапах розвитку.

Основними функціями сім'ї є:

- *репродуктивна* – полягає у народженні дітей;
- *економічна* – суспільне виробництво засобів для життя, ведення власного господарства, наявність власного бюджету, організація споживацької діяльності;
- *виховна* – соціалізація дитини;
- *комунікативна* - організація внутрішньосімейного та позасімейного спілкування;
- *гедоністична* – наявність у людини загально біологічної сексуальної